

Asia: VN/13501/2025

Lausuntopyyntö kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksen kohdistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Valtiovarainministeriö on pyytänyt kunnilta lausuntoja kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen kertaluonteisesti toteutettavasta 75 miljoonan euron säästöstä. Tämä vähennys on hallituksen kehysriihessä linjattu poikkeuksellisesti valtionosuusuudistuksen alla toteutettavaksi vähentämällä noin 2 % kuntien peruspalvelujen valtionosuusrahoituksesta. Tavoitteeksi on kirjattu, ettei vähennys kasvata kuntien välisiä suhteellisia eroja valtionosuuksissa eikä negatiivisia valtionosuuksia ja että lakisääteiset palvelut pystytään turvaamaan.

Vaikka lapsi- ja perhejärjestöiltä ei ole pyydetty lausuntoa kyseisessä asiassa Pelastakaa Lapset katsoo tarpeelliseksi varmistaa, että tätä kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennystä arvioidaan lapsenoikeusperustaisesti. Valtionosuusleikkaukset eivät saa johtaa tilanteeseen, jossa kunnat eivät kykene toteuttamaan lapsille ja nuorille kuuluvia lakisääteisiä palvelujaan. Muutosten ei tule oikeusvaltio- ja suhteellisuusperiaatteen mukaisesti olla myöskään kunnille kohtuuttomia.

Pelastakaa Lasten kanta on, ettei valtionosuuksien vähennystä tule toteuttaa esitetysti ennen kuin sen vaikutukset kuntien lapsille ja nuorille valtionosuuksilla tuotettuihin peruspalveluihin arvioidaan huolellisesti lapsen etu varmistaen. Valtionosuuksien muutoksia tulee myös tarkastella kokonaisuutena niin, että toimeenpannut uudistukset ja niiden kustannus- ja rahoitusvaikutukset kuntien tuottamiin palveluihin tulevat arvioiduksi.

Kuten monet kunnat ovat lausunnoissaan todenneet myös Pelastakaa Lapset muistuttaa, että kunnan peruspalvelujen valtionosuus kattaa valtaosin lapsiperheille, lapsille ja nuorille suunnattuja lakisääteisiä palveluja kuten varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, kirjastolaitoksen, kulttuuritoimen sekä taiteen perusopetusta.

Kuntaliiton tarkastelun (1/2025) mukaan kuntien varhaiskasvatuksen järjestämisen kulut ovat vuodesta 2022 vuoteen 2023 nousseet 13,2 prosenttia. Päiväkotitoiminnassa mukana olevaa lasta kohden kustannusten kasvu on tuolloin ollut keskimäärin 15 %. Kyseessä olevaa vähennystä esittäessä on siksi arvioitava, että varhaiskasvatuksen järjestämiskustannusten nousu on ollut merkittävää, ja kustannusnousu kohdistuu erityisesti päiväkotitoimintaan ja henkilöstökuluihin.

Kuntaliitto ja Opettajien ammattijärjestö OAJ ovat kannanotossaan (8.8.2025) muistuttaneet, että kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin esitetyt leikkaukset ovat omiaan heikentämään opetuksen ja varhaiskasvatuksen resursseja ja vaikeuttavat kuntien mahdollisuuksia toteuttaa laadukasta opetusta kaikkialla Suomessa.

On siis hyvin oletettavaa, että nyt lausuntokierroksella oleva säästöesitys vaarantaa kuntien kyvyn järjestää lapsiperheille, lapsille ja nuorille kuuluvat lakisääteiset peruspalvelut yhdenvertaisesti. Esitys on lisäksi omiaan heikentämään esimerkiksi niiden lasten oikeuksia, jotka elävät pienituloisissa tai maahanmuuttajaperheissä, yksinhuoltajakotitalouksissa tai vammaisuudesta ja sairauksista kärsivissä perheissä.

Pelastakaa Lapset korostaa, että Valtionvarainministeriö on elokuun lopussa 2025 esittänyt syksyn budjettiriiheen vielä tämän 75 miljoonan euron vähennyksen lisäksi uutta 150 miljoonan euron leikkausta kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin antamatta arviota, mistä kuntien lakisääteisiä velvollisuuksia olisi mahdollista karsia.

Kuntien lausunnoissa muistutetaan, että säästöt kuntien peruspalveluiden valtionosuuksista osuvat painavammin niihin kuntiin, joiden talous on valtionosuuksista erityisen riippuvainen ja veropohja heikko, jolloin alueellinen yhdenvertaisuus on uhattuna. Pelastakaa Lapset korostaa, että valtionosuusjärjestelmän on tarkoitus tasata kuntien välisiä taloudellisia eroja ja turvata yhdenvertaiset palvelut kaikille kunnan asukkailla kaikkialla Suomessa.

Tutustuessaan kuntien antamiin lausuntoihin Pelastakaa Lapset kantaa huolta siitä, että niissä korostuu se, että valtionosuuksien leikkaaminen tulee heikentämään kuntien peruspalvelujen tasavertaisia järjestämismahdollisuuksia, ja nämä peruspalvelut kohdentuvat hyvinvointialueuudistuksen jälkeen kunnissa nimenomaisesti ja pääsääntöisesti lapsille ja nuorille, kuten varhaiskasvatukseen ja esi- ja perusopetukseen.

75 miljoonan vähennysaiheet kohdistuvat kuntiin aikana, jolloin niille on vuoden 2025 alusta siirretty julkiset työvoimapalvelut ja vasta alussa oleva oppimisen tuen uudistus. Heikentyvä työllisyystilanne on aiheuttanut kunnille lisäpaineita työllisyyden hoitoon liittyvien kustannusten kasvaessa. Lisäksi

yleinen kustannustason nousu on entisestään kiristänyt kuntataloutta, jolloin valtionosuuden pieneneminen jyrkentää talouden ja palvelutarpeen välistä eroa.

Kuten monissa kuntien lausunnoissa huomautetaan valtionosuusjärjestelmän tarkoituksena on tasata kuntien taloudellisia eroja ja turvata kansalaisten, myös lasten ja nuorten, yhdenvertaisuus asuinpaikasta riippumatta. Pelastakaa Lapset katsoo, ettei valtion talouden sopeutusta tule siirtää kunnille tilanteessa, jossa monien kuntien talous on jo nykyisellään haavoittuvassa asemassa.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa sopimuksen ratifioineita valtiota huolehtimaan lapsille kuuluvista palveluista. Pelastakaa Lapset muistuttaa YK:n lapsen oikeuksien komitean kesäkuussa 2023 Suomelle antamista johtopäätelmistä ja suosituksista koskien resurssien kohdentamista lapsille.

Komitea pyytää päättäjiä palauttamaan mieliin Yleiskommentin nro 19 (2016) julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi ja suosittelee, että sopimusvaltio sisällyttää lapsen oikeuksiin perustuvan lähestymistavan valtion budjetointiprosessiin ja ryhtyy seuraaviin toimenpiteisiin:

- a) toteuttaa järjestelmän, jonka avulla seurataan lapsille suunnattujen resurssien kohdentamista, käyttöä ja valvontaa kaikkialla sopimusvaltiossa, mukaan lukien hyvinvointialueet ja kunnat, ja arvioi kaikilla aloilla, miten tehdyt investoinnit palvelevat lapsen etua;
- b) määrittelee budjettipolitiikan, joka koskee heikossa tai haavoittuvassa asemassa olevia lapsia, kuten vammaisia, vähemmistöryhmiin kuuluvia ja köyhyydessä eläviä lapsia sekä turvapaikanhakija-, pakolais- ja maahanmuuttajalapsia;
- c) vahvistaa valtakunnan ja kuntien tasolla läpinäkyvät ja osallistavat budjetointiprosessit, joihin kansalaisyhteiskunta, suuri yleisö ja lapset voivat tehokkaasti osallistua.

Valtion ei tule heikentää kuntien budjetointia ja taloudenpitoa irrottautumalla omasta vastuustaan huolehtia lasten oikeuksista.

Levamo Tiina-Maria
Pelastakaa Lapset ry - Tiina-Maria Levamo